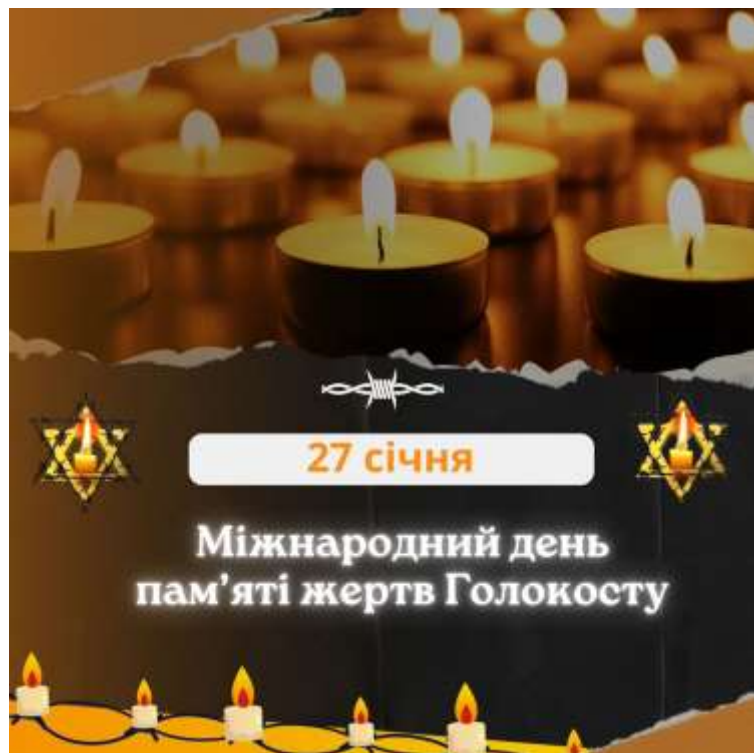

**МУЗЕЙ ГЕНОЦИДУ «ТЕРИТОРІЯ ПАМ'ЯТІ»
УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
ФОНД ПІДТРИМКИ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»;
ЛОС-АНДЖЕЛЕСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (LOS ANGELES UNIVERSITY)
(USA);
АРІЄЛЬСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ARIEL UNIVERSITY CENTER OF
SAMARIA) (ISRAEL);
ЗАХІДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТІМІШОАРИ (WESTERN UNIVERSITY
OF TIMISOARA) (ROMANIA)**

МАТЕРІАЛИ

**Міжнародної науково-практичної конференції
«ПРОБЛЕМА ГЕНОЦИДУ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА»**

(Одеса, 23-24 січня 2025 року)

Одеса -2025

УДК:

Проблема геноциду: виклики сучасного суспільства. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 23-24 січня 2025 р.) 88 с.

Рецензенти:

Готинян Віталія Віталіївна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри культурології Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова

Наумкіна Світлана Михайлівна - доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Проблема геноциду: виклики сучасного суспільства» вміщує матеріали, які досліджують концепцію геноциду в творах Рафаля Лемкіна: філософське та правове підґрунтя; культурний геноцид: від доктрини до відповідальності; геноциди ХХ століття та їх вплив на генезу моральних складових людства; геноцидальні практики Російської імперії і їх доктринальне підґрунтя; вплив рішень міжнародних кримінальних трибуналів на колективну пам'ять щодо геноцидів; меморіалізація пам'яті жертв геноцидів; геноцидальний вимір агресії Росії проти України. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 12 від 27 березня 2025 р.)

«Проблема геноциду: виклики сучасного суспільства»

23-24 січня 2025 року

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова:

А. В. Красножон – ректор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор історичних наук, професор.

Заступники голови:

Копусь Ольга Антонівна – перший проректор з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор педагогічних наук, професор.

Музиченко Ганна В'ячеславівна – проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор політичних наук, професор.

Борінштейн Євген Русланович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Козленко Павло Юхимович – голова правління Громадської організації «Одеський центр дослідження Голокосту»

Секція 6. Меморіалізація пам'яті жертв геноцидів

Добролюбська Юлія Андріївна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання, *Університет Ушинського, м. Одеса, Україна*

ПОСТМОДЕРНІСТСЬКА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ГОЛОКОСТУ У ТРАКТУВАННІ ХАНСА КЕЛЛНЕРА

Один з постмодерністських дослідників філософії історії Ханс Келлнер у своїх роздумах про Голокост вважає, що історія може і повинна використовувати літературні концепції, але при цьому залишатися все-таки історією і завжди має ідентифікувати себе як таку. Засіб виконання цієї вимоги – збереження і дотримання референціальності. Захоплення літературними аспектами історичної роботи, пантекстуалізм, веде до зникнення референціальності, тобто втрати почуття об'єктивності реальних стосунків у світі, і у світі історії зокрема.

Сам Келлнер балансує на межі дистинкції історії і літератури, факту і вигадки і практично впритул підходить до заперечення референціальності в загальному потоці історіографічних роздумів. Відчуваючи це, Келлнер акцентує увагу на феномені «текстуалізму», який, як він вважає, практично анексує усю сучасну історіографію і породжує ряд серйозних проблем. Головна з них, переконаний Келлнер, – проблема історичної репрезентації як проблема відтворення первинного смислового змісту у вторинних формах тексту. У роботі «Мова і історична репрезентація: отримуючи історію викривленою» [2] Келлнер підкреслює, що постмодерністська філософія історії, вивчаючи питання історичної репрезентації, об'єднана інтересом до тексту історії, а текст може бути отриманий тільки завдяки «викривленню» історії. Розповідь завжди є конструкцією історика, але якщо ми фокусуватимемо увагу винятково на тексті, не помічаючи реального змісту, ми отримаємо опис історичних подій «викривленим». Текст, вважає Келлнер, повинен розглядатися як засіб історичного аналізу, затребуваний історичним дискурсом, і одночасно як пристосування, яким дискурс проголошує себе репрезентованим реальності.

В зв'язку з цим показово-цікавим є вирішення Келлнером проблеми репрезентації Голокосту. Цей інтерес інспірований постмодернізмом з його увагою до дослідження «малих» ситуацій, фрагментів чогось загальнішого. У зв'язку з безпрецедентними для сучасної цивілізації масштабами і засобами знищення народу, трудностю і нерідко нерозв'язністю етичної сторони справи репрезентація Голокосту складна, потрібні особливі форми і нові підходи до стратегії репрезентації подібних історичних подій. Келлнер розглянув цю проблему в статті «Те, що ніколи не повториться, відбувається знову» [3]. Він починає з того, що слова назви «never again is now» самі по собі являють «потужне вираження протиріч і розривів, парадоксів і апорій репрезентації... Поняття не-повторності (never again) наповнюється вічним сьогоденням (is

now) і породжує питання темпорального характеру, на які важко дати відповіді» [3, с. 127].

На думку Келлнера жодне формальне лінгвістичне розуміння цих слів не може зробити більше, ніж тільки натякнути на їх можливу приналежність до певного типу мовного дискурсу. А розкриття семантичного змісту цих слів є величезним завданням. Достатньо сказати, що ця фраза, незважаючи на її неімперативність мовному дискурсу, примушує «когось» вирішити, що «щось» не повинне повторитися ще раз. Цей «хтось» в першому наближенні єврей, а «щось» – Голокост. Келлнер вважає, що в ці слова залучений біблійський імператив пам'яті – *Zakhor*: «І будеш пам'ятати, що був ти рабом в єгипетському краї, і вивів тебе Господь, Бог твій, звідти сильною рукою та витягненим раменом, тому наказав тобі Господь, Бог твій, святкувати суботній день» [1; Повторення закону, 5: 15].

Це веління пам'ятати минулу подію оформлено як імператив дотримувати і свято зберігати день суботній, ритуальне присутній як фігура вічності. У більш ранніх біблійських вимогах шанувати суботу, наприклад у Виході, не міститься імператив історичної пам'яті. Він з'явився як свого роду точка повторення: «пам'ятай суботу, знову». Ця повторена історична пам'ять, (повторення-дефініція), яка переказується кожному єврейську Пасху, має специфічну функцію – нагадати євреям минуле щоб уникнути його повторення. Напруга між закликом святкувати і велінням пам'ятати, викликана словами «ніколи знову», і є, вважає Келлнер, суттю проблеми історичної репрезентації Голокосту. Слово «now» («знову») творить сьогодення над подіями, які не повинні повторитися, звідси і помилкові репрезентації цих подій. При репрезентації минулого нерідко виникає загроза антиісторизму внаслідок ненавмисного спотворення історичної достовірності через відмінність менталітетів людей різних історичних епох; приписування минулим подіям таких значень і ролей, яких вони не мали до появи подій сьогодення. Найближче минуле важко репрезентувати тому, що це «все ще своє власне життя».

Келлнер переконаний, що втрачений елемент в усіх дискусіях про історичну репрезентацію Голокосту – сам читач. Читач – це «будь-хто, хто має досвід репрезентації деякої частини минулого: дослідник Голокосту або учень, який дізнається про це в школі чи із засобів масової інформації, або просто хтось, хто має невизначене відчуття, що "усі знають", що Гітлер зробив євреям "щось погане". Будь-яка навмисна репрезентація Голокосту матиме відповідну аудиторію» [3, с. 140]. Ця аудиторія завжди є уявна і часто несвідома конструкція самого автора, вона завжди точно схоплює цілеспрямовану силу репрезентації. «Якщо автор успішний в роботі, це загалом тому, що він може вигадати у своїй уяві аудиторію, яку він знає не із звичайного життя, а з досвіду попередніх письменників, які вигадали свою аудиторію, у свою чергу скориставшись інформацією від попередніх авторів, і так до початку письмового наративу» [4, с. 78].

Створення подій означає створення читача, який може пізнати подію «як подію» і, коли вона презентована, може слідувати її логіці відповідно до умов її

прочитання. Читач сам конструює події, нерідко в протилежність офіційним діям і інтенціям їх принципових учасників. Читач знає сюжет, який конститує події певного типу, і відмовляється визнати за події що-небудь ще, що відбувається у рамках відомого опису.

Читач слідує своєму індивідуальному і соціальному досвіду, знанню, яке в даному випадку можна назвати почуттям історичної ідентичності. На формування відношення читача до події справляє вплив не безпосереднє враження від події, якої взагалі може не бути, але враження суто когнітивне, апріорне, яке ще можна назвати вторинною історичною творчістю. Образ цієї події як би «насаджується» на інваріантний образ «чогось подібного» і відбувається акт ідентифікації. А оскільки історія людства відтворює величезну кількість повторень трансформацій (фарс і трагедія) оригінальних подій, самих по собі нечисленних, то запропонована Келлнером філософсько-естетична концепція історичної реконструкції і репрезентації не так вже неправдоподібна.

Список використаних джерел

1. Біблія, або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту: Із мови давньоєврейської й грецької на українську перекладена. 988-1988. Ювілейне видання з нагоди тисячоліття християнства в Україні. [Переклад Івана Огієнка.] Київ : Місійне товариство «Нове життя Україна», Кемпус Крусейд фор Крайст, 1992. 1528 с.
2. Kellner H. Language and Historical Representation: Getting the Story Crooked. Madison : University of Wisconsin Press, 1989. 339 p.
3. Kellner H. «Never Again» is Now. *History and Theory*. 1994. № 2. P. 127-144.
4. Ong W. J. The Writer's Audience Is Always a Fiction. *Interfaces of the Word : Studies in the Evolution of Consciousness and Culture*. Ithaca : Cornell UP, 1977. P. 53-81.

Секція № 7. Геноцидальні виміри агресії Росії проти України

Ковра Катерина Олександрівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 2-го року навчання, *Університет Ушинського, м. Одеса, Україна*
МЕМОРІАЛ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ГЕНОЦИДУ
КРИМСЬКОТАТАРСЬКОГО НАРОДУ ЯК СИМВОЛ НЕЗЛАМНОЇ ВОЛІ

Меморіалізація допомагає зберегти пам'ять про важливі події минулого. У всьому світі встановлено безліч меморіалів, які несуть різні сенси. За кожним меморіалом стоїть своя історія. Вшанування пам'яті об'єднує суспільство. Культура пам'яті важлива для будь-якого народу, адже без минулого немає майбутнього. Нещодавно в Україні з'явився новий меморіал, який став символом незламної волі. Історія його створення дійсно цікава.